

KOMISIA EURÓPSKÝCH SPOLOČENSTIEV

Brusel, 30.5.2007
KOM(2007) 279 v konečnom znení

BIELA KNIHA O

**Stratégii riešenia zdravotných problémov súvisiacich s výživou, nadváhou a obezitou
v Európe**

{SEK(2007) 706}

{SEK(2007) 707}

BIELA KNIHA O

Stratégii riešenia zdravotných problémov súvisiacich s výživou, nadváhou a obezitou v Európe

1. Úvod

Zámerom tejto bielej knihy je vyvinutie integrovaného prístupu EÚ, ktorý prispeje k zníženiu výskytu ochorení spôsobených nesprávnou výživou, nadváhou a obezitou. Kniha sa opiera o nedávne iniciatívy, ktoré Komisia podnikla, a to obzvlášť o akčnú platformu EÚ pre stravovanie, telesnú aktivitu a zdravie¹ a o Zelenú knihu „Podpora zdravého stravovania a telesnej aktivity: európsky rozmer prevencie nadváhy, obezity a chronických ochorení“².

Za posledné tri desaťročia sa v EÚ dramaticky rozrástla nadváha a obezita³, hlavne medzi deťmi, kde sa nadváha v roku 2006 odhadla na 30 %. Toto je následok zhoršujúceho sa trendu nezdravého stravovania a nedostatku telesnej aktivity u obyvateľov EÚ, takže možno v budúcnosti očakávať zvýšenie počtu chronických ochorení, napríklad kardiovaskulárnych chorôb, vysokého krvného tlaku, cukrovky typu 2, porážky, určitých typov rakoviny, ochorení pohybového ústrojenstva a dokonca i celého spektra duševných chorôb. Z dlhodobého hľadiska to bude mať za následok negatívny vplyv na priemernú očakávanú dĺžku života v EÚ a zníženú kvalitu života pre mnohých.

Rada opakovane žiadala Komisiu, aby vyvíjala ďalšiu činnosť v oblasti výživy a telesnej aktivity, vrátane záverov Rady o obezite, propagácii prevencie srdcových chorôb a cukrovke⁴.

Diskusia k zelenej knihe priniesla široký konsenzus v názore na to, že by Spoločenstvo malo prispieť spoluprácou s rôznymi subjektmi na vnútroštátnej, regionálnej a miestnej úrovni⁵. Účastníci diskusie zdôraznili potrebu dôsledných a súrodých politík Spoločenstva a dôležitosť viacodvetvového prístupu. Podčiarkli význam EÚ pri zosúladovaní opatrení, ako napríklad zisťovanie a šírenie osvedčených postupov, ako i potrebu EÚ vypracovať akčný plán a naliehavú výzvu pre zainteresované subjekty. V nadväznosti na Zelenú knihu vyšlo uznesenie Európskeho parlamentu „*Presadzovanie zdravého stravovania a telesnej aktivity: európsky rozmer prevencie nadváhy, obezity a chronických ochorení*“, ktoré ešte posilnilo tento odkaz.

¹ http://ec.europa.eu/health/ph_determinants/life_style/nutrition/platform/platform_en.htm

² http://ec.europa.eu/health/ph_determinants/life_style/nutrition/green_paper/consultation_en.htm

³ Problém nadváhy a obezity možno jednoducho vyjadriť ako **nadmerný príjem energie z potravy doplnený nízkym alebo nedostatočným výdajom energie, ktoré majú spoločne za následok nadbytok energie**, ktorá sa ukladá vo forme telesného tuku.

⁴ Závery Rady o obezite z 2. decembra 2002 (Ú. v. EÚ C 11, 17.1.2003, s. 3), závery Rady o podpore zdravého životného štýlu z 2. decembra 2003 (Ú. v. EÚ C 22, 27.1.2004, s. 1), závery Rady o propagácii prevencie srdcových ochorení z 2. júna 2004 (tlačová správa: 9507/04 (tlač 163), závery Rady o obezite, výžive a telesnej aktivite z 6. júna 2005 (tlačová správa: 8980/05 (tlač 117), závery Rady o podpore zdravého životného štýlu a prevencii cukrovej úplavice 2. typu z 5. júna 2006 (Ú. v. EÚ C 147, 23.6.2006, s. 1).

⁵ http://ec.europa.eu/health/ph_determinants/life_style/nutrition/green_paper/nutrition_gp_rep_en.pdf

Pri všetkých verejných opatreniach v tejto oblasti vrátane možných opatrení na úrovni Spoločenstva by sa malo prihliadať na tri faktory. Po prvé, každý je sám zodpovedný za svoj životný štýl a za životný štýl svojich detí, i keď na jeho správanie má samozrejme vplyv i prostredie, v ktorom žije. Po druhé, iba dobre informovaný spotrebiteľ je schopný prijímať racionálne rozhodnutia. Nakoniec, optimálna reakcia v tejto oblasti sa dosiahne podporou komplementárnosti i zjednocovania relevantných oblastí politiky (horizontálny prístup) a rôznych úrovni opatrení (vertikálny prístup).

V mnohých oblastiach sú hlavnými úrovňami pre opatrenia úroveň vnútroštátna a miestna. Verejné opatrenia EÚ v týchto oblastiach budú zamerané buď na doplnenie a optimalizáciu opatrení prijatých na iných rozhodovacích úrovniach, či už vnútroštátnej alebo regionálnej, alebo na riešenie otázok, ktoré sa *samy osebe* týkajú politik Spoločenstva. Viaceré opatrenia sa v skutočnosti priamo týkajú fungovania vnútorného trhu (napríklad požiadavky označovania potravín, povolenia zdravotných tvrdení o potravinách a postupy potravinových kontrol), zatiaľ čo iné sú súčasťou osobitejších rámcov ako napríklad spoločnej poľnohospodárskej politiky (prostredníctvom Spoločnej organizácie trhu s ovocím a zeleninou), iniciatív Komisie v oblasti vzdelávania, regionálnej politiky (štrukturálne fondy) a v neposlednom rade audiovizuálnej a mediálnej politiky. Úloha Komisie je tiež rozhodujúca pri zhromažďovaní informácií o zaujímavých miestnych alebo vnútroštátnych iniciatívach a vytvorení paneurópskych mechanizmov výmeny osvedčených postupov.

Navyše, v dôsledku toho, že intervencia v oblasti potravín a výživy zo strany výrobných odvetví nadobúda stále väčší globálny rozmer a v záujme toho, aby sa predišlo narastaniu dodatočnej administratívnej záťaže vyplývajúcej z rozličných, prípadne rozchádzajúcich sa vnútroštátnych pravidiel, ako i s cieľom posilniť konkurencieschopnosť v novej inovatívnej a na výskume založenej oblasti, zvažuje sa jeden súbor koordinovaných opatrení na úrovni EÚ pre zainteresované hospodárske subjekty, ktorý je uprednostňovaný pred početnými, individuálnymi opatreniami na úrovni členských štátov.

2. PRINCÍPY OPATRENÍ

Riešenie týchto dôležitých problémov verejného zdravia predpokladá zjednotenie všetkých politik, od stravovania a spotrebiteľa po šport, vzdelávanie a dopravu. Obezita sa vyskytuje viac medzi ľuďmi z nižších sociálno-ekonomických vrstiev, čo naznačuje potrebu venovať zvýšenú pozornosť sociálnej dimenzii tohto problému. Opatrenia načrtnuté v tomto dokumente charakterizujú štyri základné aspekty.

Tieto opatrenia musia byť vykonané na všetkých úrovniach rozhodovania, od miestnej po úroveň Spoločenstva. Pokiaľ ide o opatrenia Spoločenstva, budú navrhnuté buď prostredníctvom vykonania všetkých relevantných politik a činností Spoločenstva alebo budú dopĺňať vnútroštátne politiky, ak sa posúdia ako vhodné a ako sa predpokladá v článku 152 Zmluvy o ES.

Po prvé, opatrenia by mali byť zamerané na riešenie kľúčových príčin rizík súvisiacich so zdravím. Takto by mali opatrenia stanovené v stratégii prispieť k zníženiu všetkých rizík spojených s nesprávnym stravovaním a obmedzenou telesnou aktivitou vrátane tých, ktoré sú spojené s nadmernou váhou, ale nielen tých.

Po druhé, opísané opatrenia majú za cieľ zaangažovanie súkromného sektora a občianskej spoločnosti a majú pôsobiť v rôznych oblastiach vládnej politiky a na rôznych úrovniach štátnej správy prostredníctvom spektra nástrojov vrátane právnych predpisov, sieťovej spolupráce, verejných i súkromných prístupov.

Po tretie, aby bola stratégia účinná, je potrebná účasť širokého spektra súkromných subjektov, ako napríklad potravinárskeho priemyslu a občianskej spoločnosti a subjektov na miestnej úrovni, ako sú školy a miestne organizácie.

Nakoniec, podstatné a pravdepodobne najdôležitejšie bude monitorovať vývoj v nadchádzajúcich rokoch. Množstvo činností zameraných na zlepšovanie stravovania a povzbudzovanie telesnej aktivity prebieha už teraz a rastie každým rokom. Keďže je monitorovanie nedostatočné alebo dokonca nulové, posudzovanie fungovania opatrení - a teda i zisťovanie potreby ich zdokonalenia či radikálnej obmeny - je tiež len obmedzené.

3. PARTNERSKÝ PRÍSTUP

Komisia považuje rozvoj efektívnych partnerstiev za nutný základ európskej reakcie na riešenie výživy, nadváhy a obezity a súvisiacich zdravotných problémov.

Rozvoj partnerstiev na európskej úrovni

Platforma EÚ pre stravovanie, telesnú aktivitu a zdravie začala fungovať v marci 2005, aby „poskytla spoločný priestor pre všetky zainteresované subjekty na európskej úrovni“⁶.

Má byť priestorom na začatie dobrovoľnej činnosti na boj proti obezite ako doplnok a podpora ostatných prístupov. Je určená organizáciám zastupujúcim priemysel, výskumným organizáciám a občianskym spoločnostiam z oblasti verejného zdravia a ochrany spotrebiteľov. V rámci vlastnej oblasti činnosti sa tieto organizácie zaviazali podniknúť kroky na zníženie výskytu obezity. V marci 2007 vydala platforma poslednú monitorovaciu správu o doteraz dosiahnutých úspechoch⁷.

Komisia chce pokračovať v aktivitách platformy a ich i naďalej rozvíjať ako kľúčový nástroj pri presadzovaní tejto stratégie. V rozmedzí dvoch rokov spustili členovia platformy v EÚ viac než 200 iniciatív v oblasti stravovania a telesnej aktivity. Okrem toho sa zaznamenal pokrok pri dosiahnutí schváleného cieľa prehľadného a spoľahlivého systému monitorovania záväzkov a schváleného prístupu k rozvoju lokálneho zakotvenia aktivít (účasti vnútroštátnych, regionálnych a miestnych orgánov).

⁶ Charta Platformy, marec 2005.

http://ec.europa.eu/health/ph_determinants/life_style/nutrition/platform/docs/platform_charter.pdf

⁷ http://ec.europa.eu/health/ph_determinants/life_style/nutrition/platform/docs/eu_platform_2mon-framework_en.pdf

Posilnenie miestnych sietí v záujme opatrení

Konkrétne výsledky možno dosiahnuť jedine účasťou miestnych subjektov a plnohodnotným partnerstvom s nimi. Bude dôležité vytvoriť akčný rámec a vhodné fóra na prepojenie subjektov na všetkých úrovniach. Toto je nevyhnutnou súčasťou spoločného prístupu a cieľa. Platforma EÚ je jedným z modelov, ktoré možno brať za vhodný vzor na miestnej úrovni.

Podľa Komisie by tieto fóra mali všeobecne zahŕňať čo najširšie spektrum subjektov a orgány verejnej správy by mali (prostredníctvom roly koordinátora činností) zabezpečovať súlad týchto činností s existujúcim rámcom verejného zdravia. Komisia rozpracovala ďalej svoje stanoviská k tejto téme v podkladovom dokumente s názvom „Zovšeobecnenie myšlienky partnerstva“⁸.

Členské štáty by mali podporiť zaangažovanie médií v záujme vytvorenia spoločných koncepcií a kampaní.

Platforma úspešne povzbudila k činnosti zainteresované subjekty z rôznych sektorov. Preto v záujme zlepšenia súčinnosti s vládami a vzájomnej výmeny osvedčených postupov zostaví Komisia pracovnú skupinu na vysokej úrovni, ktorá sa zameria zdravotné problémy spojené s výživou a telesnou aktivitou. Cieľom tejto skupiny by bolo zabezpečiť, aby sa medzi členskými štátmi uskutočňovala diskusia o politických návrhoch a postupoch, a to vo všetkých vládných politikách. Súčinnosť s platformou EÚ umožní rýchlu komunikáciu medzi sektormi, čím sa podporí i promptná výmena a využitie prístupov verejného a súkromného partnerstva. Existujúca Sieť pre výživu a telesnú aktivitu by rozšírila svoju úlohu o podporu práce tejto skupiny.

4. NAPOJENOSŤ POLITÍK NA ÚROVNI EÚ

Táto biela kniha sa zameriava na opatrenia, ktoré možno prijať na úrovni EÚ v záujme riešenia problémov súvisiacich s výživou a zdravím. Následne sa zameriava na opatrenia, ktoré buď patria do pôsobnosti Spoločenstva, ako napríklad právne predpisy alebo financovanie príslušných programov, alebo ktoré prinášajú Európe pridanú hodnotu, ako napríklad v posilňovaní dialógu s predstaviteľmi svetového potravinárskeho priemyslu alebo v rozvoji porovnávacích ukazovateľov monitorovania vo všetkých členských štátoch.

Lepšie informovaní spotrebiteľia

Poznatky, preferencie a správanie každého človeka, napríklad v súvislosti so životným štýlom a stravovacími návykmi, sú formované prostredím, v ktorom žije. Rozhodovanie, ktoré potraviny kupovať, je ovplyvnené jednak prístupom k zrozumiteľným a uceleným informáciám založeným na dôkazoch a jednak širším informačným prostredím, ktoré je zase ovplyvnené kultúrnymi faktormi, ako napríklad reklamou a médiami.

⁸ http://ec.europa.eu/health/ph_determinants/life_style/nutrition/platform/docs/contacts2007_en.pdf

Komisia podniká kroky pri rozvoji oboch týchto oblastí. Označovanie potravín informačnými nálepkami je jedným zo spôsobov, prostredníctvom ktorých môžu spotrebiteľia získať informácie, ktoré im pomôžu pri správnom výbere potravín a nápojov. Komisia v súčasnosti skúma právne predpisy týkajúce sa takéhoto označovania potravín s cieľom navrhnúť Parlamentu a Rade, aby sa sprísnil, keďže sú zdrojom informácií pre spotrebiteľa. V nadväznosti na konzultácie o označovaní výrobkov, ktoré sa uskutočnili na jar roku 2006⁹, Komisia skúma možnosti označovania potravín. Uvažuje sa o tom, či by sa malo zaviesť povinné označovanie výrobkov a o tom, koľko živín má byť uvedených na nálepke. Ďalšou témou je právna úprava týkajúca sa označovania prednej časti balenia (t. j. zjednodušeného označovania).

Iným aspektom je právna úprava týkajúca sa tvrdení výrobcov o svojich výrobkoch. Nariadenie č. 1924/2006 o výživových a zdravotných tvrdeniach o potravinách nadobudlo účinnosť v januári 2007. Kľúčovým cieľom je zabezpečiť, aby boli výživové a zdravotné tvrdenia o potravinách založené na spoľahlivých vedeckých dôkazoch a aby teda neboli spotrebiteľia zavádzaní nepresnými alebo zmätočnými tvrdeniami.

Reklama a marketing sú vplyvné odvetvia, ktoré majú za cieľ ovplyvňovať správanie spotrebiteľa. Je dokázané, že reklama a marketing potravín ovplyvňujú stravovanie, a to hlavne u detí. Od októbra 2005 do marca 2006 uskutočnila Komisia stretnutie za okrúhlym stolom na tému reklama v záujme prebádania samoregulačných prístupov a spôsobu, akým by sa právo a samoregulácia mohli vzájomne ovplyvňovať a dopĺňať. Výsledkom bolo vypracovanie modelu osvedčených postupov (alebo noriem správy vecí verejných) v otázke samoregulácie, a to v správe zo stretnutia za okrúhlym stolom¹⁰. Tieto normy by sa mali vzťahovať na špecifickú oblasť reklamy potravín pre deti. Pritom by dobrovoľné úsilie malo dopĺňať existujúce rôznorodé prístupy členských štátov, ako napríklad španielsky samoregulačný kódex reklamy potravín určených deťom (PAOS) a nedávnu iniciatívu britského Úradu pre komunikáciu. V tejto súvislosti je nevyhnutné zdôrazniť, že Európsky parlament požadoval zavedenie kódexu správania pre reklamu potravín s vysokým obsahom tuku a cukru určených deťom, a to počas diskusie o úprave smernice o audiovizuálnych mediálnych službách¹¹. Nová smernica o audiovizuálnych mediálnych službách stanovuje, že poskytovatelia služieb by mali byť členskými štátmi a Komisiou nabádaní k tomu, aby vyvinuli kódex správania týkajúci sa obchodnej komunikácie o potravinách a nápojoch určených deťom. Komisia by v tomto štádiu uprednostnila udržanie existujúceho dobrovoľného prístupu na úrovni EÚ vzhľadom na skutočnosť, že je potenciálne schopná reagovať rýchlo a účinne v prípade zvyšujúceho sa výskytu nadváhy a obezity. Komisia zhodnotí tento prístup ako i rozličné opatrenia prijaté výrobným odvetvím v roku 2010 a určí, či sú potrebné iné prístupy.

V spolupráci s členskými štátmi a relevantnými zainteresovanými subjektmi Komisia vytvorí a podporí špeciálne informačné a vzdelávacie kampane na zvýšenie informovanosti o zdravotných problémoch súvisiacich s nesprávnou výživou, nadváhou a obezitou. Tieto kampane budú osobitne zamerané na zraniteľné skupiny, napríklad deti.

⁹ Značenie výrobkov: konkurencieschopnosť, informovanosť spotrebiteľa a lepšia právna úprava pre EÚ. Konzultačný dokument GR pre zdravie a ochranu spotrebiteľa (GR SANCO). Február 2006.

¹⁰ http://ec.europa.eu/consumers/overview/report_advertising_en.htm

¹¹ Predtým nazývanej smernica o televízii bez hraníc.

Umožnenie zdravej voľby

Je potrebné zabezpečiť existenciu možnosti zdravej voľby pre spotrebiteľa. Spoločná poľnohospodárska politika (CAP) zohráva dôležitú úlohu pri výrobe potravín a ich ponuke v Európe. Následne tým, že zabezpečuje dostupnosť potravín, ktoré konzumujú Európania, môže tiež pomáhať formovať stravovanie v Európe a bojovať proti obezite a nadváhe. Komisia je rozhodnutá podporovať ciele v záujme verejného zdravia a najčerstvejším príkladom toho je reforma Spoločnej organizácie trhu s ovocím a zeleninou (CMO), ktorá má za cieľ podporu ich konzumácie v špecifických ustanovizniach, napríklad v školách.

Ako súčasť reformy CMO s ovocím a zeleninou Komisia napríklad podporí detskú konzumáciu ovocia a zeleniny vo svojich návrhoch, ktoré umožnia bezplatnú distribúciu nadprodukcie do vzdelávacích inštitúcií a detských prázdninových táborov. Komisia navrhuje i zintenzívnenie spolufinancovania EÚ na 60 % pri propagačných projektoch určených mladým spotrebiteľom (deťom mladším ako 18 rokov). Organizácie výrobcov sa v prebiehajúcich propagačných kampaniach financovaných EÚ zamerajú na mladých spotrebiteľov. Ďalším dôležitým aspektom v tejto istej súvislosti, ktorý by sa mal zväziť, je spôsob zabezpečenia dostatočnej alebo lepšej dostupnosti ovocia a zeleniny v záujme podpory ich konzumácie hlavne medzi mladými ľuďmi. Školský program podpory konzumácie ovocia spolufinancovaný Európskou úniou by bol veľkým krokom dôležitým smerom. Tento program by mal byť zameraný na deti medzi 4. a 12. rokom života a bude súčasťou reformy CMO s ovocím a zeleninou.

Ľudia sa začínajú stále viac zaujímať o zloženie potravinárskych výrobkov, ako i o to, či a ako môžu zmeny v ich zložení prispieť k zdravému stravovaniu. Výrobné odvetvie už podniklo dôležité kroky, ktoré však neboli vždy jednotné pre všetky výrobky a vo všetkých členských štátoch. Niektoré členské štáty podporujú zmeny zloženia potravín, napríklad pokiaľ ide o ich obsah tuku, nasýtených tukov a transtukov, soli a cukru. V prieskume, ktorý v roku 2006 v EÚ uskutočnila CIAA¹², každá tretia spoločnosť uviedla, že zmenila zloženie v 50 % svojich výrobkov v rokoch 2005 a 2006. Táto zmena zloženia sa týka širokého spektra potravín vrátane obilninových výrobkov, nápojov, sušienok, cukroviniek, mliečnych výrobkov, omáčok, polievok, chuťových prísad, olejov, rýchleho občerstvenia a sladkostí.

Komisia navrhuje na rok 2008 iniciovať štúdiu, ktorá preskúma potenciál zmien zloženia potravín v záujme znížiť obsah týchto živín vzhľadom na úlohu, ktorú zohrávajú pri rozvoji chronických ochorení. V tejto štúdii sa takisto posúdia kroky, ktoré sa dovtedy podniknú, a to ako prostredníctvom regulačných, tak i dobrovoľných opatrení, čo poskytne základ pre hodnotenie budúceho pokroku.

Komisia má v úmysle v kontexte partnerstva podporiť začatie kampaní za zmenu obsahu soli, a to na základe zreteľného dôkazu ich účinnosti, ako i celkovo kampaní zameraných na vylepšenie obsahu živín v potravinárskych výrobkoch v EÚ.

¹² Konfederácia výrobcov potravín a nápojov.

Podpora telesnej aktivity

Telesná aktivita zahŕňa celé spektrum činností od organizovaných športov po „aktívne dochádzanie do práce“¹³ alebo aktivity na čerstvom vzduchu. Komisia zastáva názor, že členské štáty a EÚ musia podniknúť aktívne kroky, aby sa podarilo zvrátiť všeobecný úpadok telesnej aktivity v posledných desaťročiach, ktorý je dôsledkom pôsobenia viacerých činiteľov.

Úsilie každého človeka nachádzať spôsoby zvyšovania fyzickej aktivity v každodennom živote by malo byť podporené vytvorením takého fyzického a sociálneho prostredia, ktoré ho bude k takejto aktivite nabádať.

Európska komisia podporuje tiež opatrenia v oblasti trvalo udržateľnej mestskej dopravy, a to prostredníctvom kohéznej politiky, iniciatívy CIVITAS a programu Inteligentná energia pre Európu, ktorý v roku 2007 vstupuje do novej fázy. Projekty na podporu cyklistiky a pešej chôdze sú ich kľúčovou súčasťou a miestne orgány sa vyzývajú, aby podávali svoje prihlášky. Komisii veľmi záleží na tom, aby sa pre ciele zdravého životného štýlu (napríklad aktívne dochádzanie do práce) plne využívali existujúce granty na rozvoj verejnej infraštruktúry a v roku 2007 vydá „mestského sprievodcu“ pre miestne orgány, ktorý prinesie informácie o možnostiach financovania vo všetkých rezortoch.

Európska komisia vydá v roku 2007 zelenú knihu o mestskej doprave, po ktorej bude v roku 2008 nasledovať akčný plán. Komisia tiež plánuje vydať príručku k plánom trvalo udržateľnej mestskej dopravy.

Komisia predloží i bielu knihu o športe s cieľom predložiť návrhy na podporu športovania v EÚ, ktoré by zahŕňalo každú telesnú aktivitu.

Prioritné skupiny a stanovenie priorít

Dôkazy poukazujú na to, že u európskych detí dramaticky vzrastá obezita a že neúmerne postihuje nízke sociálno-ekonomické skupiny. Dva ciele kohéznej politiky EÚ na roky 2007 až 2013 sú podpora príspevku miest k rastu a zamestnanosti a k udržaniu zdravej pracovnej sily¹⁴. Pokiaľ ide o programy zamerané na mestské oblasti, opatrenia na obnovu verejných priestranstiev môžu zahŕňať infraštruktúru v sociálno-ekonomicky znevýhodnených oblastiach s cieľom poskytnúť atraktívne miesta na vykonávanie telesnej aktivity. Súčasne by mali priority programov na udržanie zdravej pracovnej sily pomôcť „vyplniť medzeru“, pokiaľ ide o zdravotnú infraštruktúru a zdravotné riziká. Opatrenia na podporu telesnej aktivity môžu v takýchto programových prioritách zohrávať kľúčovú úlohu.

¹³ Dochádzanie do práce a z práce peši, na bicykli alebo s využitím iného aktívneho pohybu.

¹⁴ Kohézna politika na podporu rastu a zamestnanosti, strategické usmernenia Spoločenstva na roky 2007–2013, rozhodnutie Rady zo 6. októbra 2006.

Detstvo je dôležitým obdobím, kedy možno vštepiť dieťaťu zdravé návyky a priučiť ho zručnostiam, ktoré sú nutné na udržanie zdravého životného štýlu¹⁵. V tomto ohľade jednoznačne zohrávajú kľúčovú úlohu školy. Toto je tiež oblasť, kde sa jasne potvrdila účinnosť intervenčných zásahov: štúdie ukazujú, že opatrenia s miestnym dosahom, do ktorých je zaangažovaných mnoho subjektov a ktorých cieľovou skupinou sú deti vo veku do 12 rokov, budú z dlhodobej perspektívy účinné pri menení návykov. Činnosť by sa mala zamerať na výchovu k zdravej výžive a telesnej aktivite. Zdravotná a telesná výchova patria medzi prioritné témy nového Programu celoživotného vzdelávania na roky 2007–2013 a ešte konkrétnejšie jeho čiastkového vzdelávacieho programu Comenius. Poskytnú priestor na uskutočňovanie projektov zdravej výživy a telesnej aktivity s dôrazom na šport a podporu spolupráce medzi školami, inštitúciami pedagogického vzdelávania, miestnymi a vnútroštátnymi orgánmi a športovými klubmi.

V roku 2007 bude Komisia financovať štúdiu, ktorá preskúma vzťah medzi obezitou a sociálno-ekonomickým postavením, s perspektívou navrhnúť čo najúčinnnejšie intervenčné zásahy na boj proti obezite v nízkych sociálno-ekonomických vrstvách obyvateľstva.

Budovanie dôkazovej základne na podporu politických rozhodnutí

Komisia plánuje budovať na pevných základoch predošlého výskumu v oblasti výživy, obezity a chorôb, u ktorých kľúčovú úlohu zohráva nezdravý životný štýl, ako sú napríklad rakovina, cukrovka a ochorenia dýchacích ciest. Komisia určila potrebu dozvedieť sa viac o činiteľoch, ktoré ovplyvňujú výber potravy a v rámci siedmeho rámcového programu určí hlavné smery výskumu spotrebiteľského správania, vplyvu potravy a výživy na zdravie, hnacích mechanizmov prevencie obezity v cieľových skupinách detí predškolského a školského veku a mládeže, ako i účinných intervenčných zásahov v stravovaní. Program sa zameria i na činitele ovplyvňujúce zdravie, prevenciu chorôb a podporu zdravia ako súčasť témy Optimalizácia poskytovania zdravotnej starostlivosti občanom Európy.

Od roku 2006 má Európsky úrad pre bezpečnosť potravín (EFSA) novú úlohu informovať Komisiu o plnení nariadenia o výživových a zdravotných tvrdeniach o potravinách. Tento nový mandát zahŕňa poskytovanie poradenstva o výživových zložkách potravín, ktoré sú označené zdravotnými tvrdeniami a hodnotením vedeckého opodstatnenia takýchto tvrdení. Ďalším príkladom príspevku EFSA v oblasti súvisiacej s výživou je aktualizácia referenčných hodnôt príjmu energie a živín u európskeho obyvateľstva.

Rozvoj monitorovacích systémov

Spôsob získavania údajov o ukazovateľoch obezity a nadváhy z jednotlivých členských štátov je len málo zosúladený, čo spôsobuje ťažkosti pri ich porovnávaní v rámci EÚ. Navyše, existujú len obmedzené údaje z takých dôležitých oblastí ako napríklad spotreba potravín.

¹⁵ EPODE a „Tigríčatá“ („Tiger Kids“) sú dva inovatívne príklady miestnych projektov na podporu zdravých návykov u detí. OPODE napríklad spája rodičov, učiteľov, odborníkov v oblasti zdravia a miestnu podnikateľskú obec v mestách po celom Francúzsku. Ich činnosť zahŕňa podujatia ako špeciálne „stravovacie týždne“, počas ktorých sa deti oboznamujú so zdravým stravovaním. Rodičia organizujú a dohliadajú ďalej na „peší autobus“ do školy. Projekt Tiger Kids je zameraný na deti predškolského veku ako i deti školopovinné v štyroch regiónoch Nemecka a má za cieľ vytvoriť štandard kvality na prevenciu obezity. Pod jeho vedením podporujú rodičia zdravú výživu a telesnú aktivitu detí v rámci školy ako i mimo nej.

Komisia zistila, že je potrebné posilniť monitoring na troch kľúčových úrovniach. Po prvé, na makroúrovni v záujme zabezpečenia konzistentných, porovnateľných údajov o všeobecných ukazovateľoch pokroku v oblasti stravovania a telesnej aktivity, ktoré pomáhajú znižovať výskyt obezity, a to v kontexte Zdravotných ukazovateľov Európskeho spoločenstva (ECHI). Po druhé je potrebné systematicky zisťovať, aké opatrenia prebiehajú v členských štátoch, aby sa mohli monitorovať a hodnotiť z hľadiska ich vplyvu. A po tretie vo vzťahu k individuálnym projektom a programom, keďže sú stavebnými prvkami účinnej spoločenskej odozvy.

Na podporu makroúrovňového monitoringu Európska komisia pripravila Prieskum európskeho zdravia formou interview (EHIS), ktorý sa začne v roku 2007 a zavedie harmonizovaný prístup k pravidelnému zberu štatistických údajov (prostredníctvom Európskeho štatistického systému – EES) o výške a hmotnosti (na základe odpovedí respondentov), o vykonávaní telesnej aktivity a o pravidelnosti konzumácie ovocia a zeleniny. Do roku 2010 plánuje Komisia vytvoriť Prieskum európskeho zdravia formou vyšetrení (EHES), aby získala objektívne informácie o celom spektre meraní súvisiacich s výživou vrátane indexu telesnej hmotnosti (BMI), cholesterolu a vysokého krvného tlaku u náhodne vybranej vzorky obyvateľstva. EUROSTAT sa v súčasnosti tiež zaoberá tvorbou prvého súboru ukazovateľov spotreby potravín v záujme monitoringu stravovacích zvyklostí a trendov. Dôraz týchto aktivít v rámci ESS sa kladie na získanie kvalitných údajov a ukazovateľov zdravotného stavu (vrátane obezity) ako i životného štýlu (včítane výživy a telesnej aktivity).

Kľúčovým zámerom bude zistiť, aké stratégie a opatrenia prebiehajú v jednotlivých členských štátoch a tiež posilniť monitoring a hodnotenie ich dosahu. Komisia bude naďalej podporovať funkciu monitoringu prostredníctvom svojich projektov v rámci Programu verejného zdravia, ktoré napomáhajú akcie spolupráce a vzájomného odovzdávania informácií v oblasti osvedčených postupov pri výžive a telesnej aktivite a prevencii obezity.

5. PÔSOBNOSŤ ČLENSKÝCH ŠTÁTOV

Komisia zaviedla komplexné spektrum opatrení v rámci vlastnej pôsobnosti, ktoré je potrebné uplatniť v každej oblasti politiky. Ako však už bolo spomenuté, pri viacerých opatreniach zo strany členských štátov je potrebné zamerať sa predovšetkým na výživu, nadváhu a obezitu a ich riešenie. Komisia zaviedla komplexné spektrum opatrení v rámci vlastnej pôsobnosti, ktoré je potrebné uplatniť v každej oblasti politiky. Tieto opatrenia slúžia na podporu alebo doplnenie opatrení prijímaných na úrovni členských štátov. Odlišnosti v stravovaní a politických prístupoch jednotlivých členských štátov sú dôležité. Navyše je podstatné, aby sa naďalej vyvíjala činnosť na úrovni regionálnej a miestnej, ktoré sú občanom EÚ bližšie. Zásahy na týchto úrovniach sú nevyhnutné, aby sa prispôsobili navrhnuté a overené všeobecné prístupy osobitým miestnym podmienkam. Je nutné tieto opatrenia monitorovať, vyhodnocovať a o nich diskutovať. Komisia bude tieto vnútroštátne a regionálne opatrenia zaznamenávať a spolu so skupinou na vysokej úrovni vyhodnocovať, pričom sprístupní získané informácie na svojej internetovej stránke¹⁶. Komisia má v úmysle použiť už spomenutú skupinu na vysokej úrovni na to, aby podporovala šírenie najlepších postupov a aby poskytovala podporu, ktorú možno považovať za primeranú na úrovni Spoločenstva.

¹⁶ http://ec.europa.eu/dgs/health_consumer/publichealth_en.htm

Členské štáty musia tiež zohrať aktívnu úlohu pri rozvoji partnerstiev v miestnych opatreniach, ktoré môžu napomôcť dobrovoľné iniciatívy, napríklad budovanie zodpovednej reklamy.

6. ČO MÔŽU UROBIŤ SÚKROMNÉ SUBJEKTY

Súkromné subjekty musia zohrať významnú úlohu pri rozvíjaní zdravej voľby spotrebiteľov a nabádať ich ku rozhodnutiam v prospech zdravého životného štýlu: ich kroky v tejto oblasti môžu doplniť vládnu politiku a legislatívne iniciatívy na európskej a vnútroštátnej úrovni. Ak súkromné subjekty vyvíjajú činnosť v rôznych členských štátoch, ako v prípade veľkých priemyselných subjektov, je širokou oblasťou ďalších opatrení vytvorenie spoločného konzistentného prístupu k spotrebiteľom v celej EÚ.

Umožnenie a cenové sprístupnenie zdravej voľby: Potravinársky priemysel (od výrobcov po predajcov) by mohol vykázať zlepšenie v oblastiach, ako je zmena zloženia potravín, pokiaľ ide soľ, tuky, obzvlášť nasýtené tuky a transtuky, a cukor pre spotrebiteľov v celej EÚ. Mal by tiež pouvažovať nad spôsobmi, ktoré by podporili akceptáciu takýchto výrobkov s novým zložením zo strany spotrebiteľov. Existujú dôkazy, že osvedčené postupy maloobchodných predajcov v členských štátoch, ktorí pravidelne propagujú zdravé výrobky ako ovocie a zeleninu za nízke ceny, mali kladný vplyv na stravovanie.

Informovanie spotrebiteľov: Predajcovia a potravinárske spoločnosti by sa mohli plne zapojiť do súčasných dobrovoľných vnútroštátnych iniciatív.

Komisia vyvíja úsilie na podporu lepších pravidiel pre reklamu a marketing vo všetkých členských štátoch, ktoré budú spĺňať aspoň kritériá Európskej aliancie noriem v oblasti reklamy (EASA). V tomto ohľade je v smernici o audiovizuálnej mediálnej službe nové ustanovenie, na základe ktorého budú členské štáty podporovať tie režimy spoluregulácie a samoregulácie na vnútroštátnej úrovni, ktoré budú akceptované zainteresovanými subjektmi.

Komisia by privítala ďalšie iniciatívy vedúcich spoločností, aby sa tento cieľ splnil.

Úspešná samoregulácia je podmienená existenciou systémov na monitorovanie rozvíjania a dodržiavania odsúhlaseného kódexu. V súčasnosti sa takéto možnosti v rámci EÚ líšia. Preto existuje v členských štátoch potreba posilniť systémy samoregulácie a priblížiť ich modelu osvedčených postupov Komisie. Platforma musí fungovať ako priestor pre monitoring na vysokej úrovni zameraný na prístup na vnútroštátnej a regionálnej úrovni, od výrobcov potravín po predajcov a odvetvie obchodnej komunikácie.

Podpora telesnej aktivity: (1) Športové organizácie by mohli spolupracovať so skupinami vyvíjajúcimi činnosť v oblasti ochrany verejného zdravia, aby rozbehli reklamné a marketingové kampane po celej Európe, ktoré podporia telesnú aktivitu predovšetkým cieľových skupín obyvateľstva, ako sú mladí ľudia alebo ľudia z nižších sociálno-ekonomických vrstiev. Pripravovaná biela kniha o športe vymedzí úlohu takýchto sietí. (2) Miestne a regionálne subjekty by mali spolupracovať s miestnou verejnou správou, aby zohľadnili ciele verejného zdravia v návrhoch územných plánov miest (napr. detských ihrísk) a dopravných systémov.

Prioritné skupiny a stanovenie priorít: Školy sú zodpovedné za to, aby deti pochopili nielen dôležitosť správnej výživy a telesnej aktivity, ale i to, že z oboch môžu mať vlastne prospech. V tomto môžu školám pomôcť vhodné partnerstvá so súkromnými subjektmi vrátane podnikateľskej obce. Školy by mali byť chránenými miestami a takéto partnerstvá by sa mali uskutočňovať transparentným a nekomerčným spôsobom.

Podnikatelia môžu tiež podporovať rozvoj zdravého životného štýlu na pracovisku. Spolu s organizáciami združujúcimi zamestnancov by ďalej mali vytvárať návrhy/usmernenia, pokiaľ ide o spôsoby, akými môžu spoločnosti rôznych veľkostí zaviesť jednoduché a finančne efektívne opatrenia na podporu zdravého životného štýlu svojich zamestnancov.

Európske a vnútroštátne profesijné organizácie lekárov by mali vyvinúť návrhy na posilnenie vzdelávania odborníkov v oblasti zdravia so zreteľom na rizikové činitele súvisiace s výživou a telesnou aktivitou (ako nadváha a obezita, krvný tlak, telesná aktivita), s osobitým dôrazom na preventívny prístup a úlohu, ktorú zohrávajú činitele životného štýlu.

Vytvorenie obrazu dobrých a najlepších postupov: Organizácie občianskej spoločnosti, hlavne tie, ktoré pôsobia v oblasti verejného zdravia, mládeže a športu, by mohli zbierať dôkazy dosahu politik a opatrení na všetkých úrovniach.

7. MEDZINÁRODNÁ SPOLUPRÁCA

Komisia bude spolupracovať so Svetovou zdravotníckou organizáciou (WHO) pri vývoji systému dohľadu nad výživou a telesnou aktivitou pre EÚ 27 ako odozvy na Európsku chartu boja proti obezite, ktorá bola prijatá minulý rok, 16. novembra 2006, v Istanbule. V roku 2007 mieni WHO prijať druhý Európsky akčný plán pre potraviny a výživu. Európska komisia víta tento aktualizovaný rámec verejného zdravia, ktorý zastreší ďalšie opatrenia, a má v úmysle intenzívne sa zúčastniť na tomto procese.

Pokiaľ ide o bilaterálnu spoluprácu, Komisia bude naďalej spolupracovať s krajinami, ktoré už vyvinuli svoju vlastnú stratégiu, s cieľom navzájom si vymieňať a využiť skúsenosti, ako sa to už deje s USA od mája 2006.

8. ZÁVERY A MONITORING

Výskyt obezity bude kľúčovým ukazovateľom na meranie akéhokoľvek pokroku v EÚ, ktorý priniesla táto stratégia. Pri odsúhlasovaní Charty WHO vyhlásili členské štáty EÚ, že „viditeľný pokrok, predovšetkým u detí a dospelých, by sa mal dať vo väčšine krajín dosiahnuť v najbližších 4 – 5 rokoch a najneskôr do roku 2015 by malo byť možné trend zvrátiť.“

Komisia uskutoční v roku 2010 prieskum pokroku v otázke obezity, pokiaľ ide o percento jej výskytu, rozsah, v akom sa ciele tejto knihy premietli do jej politik a v akom subjekty v EÚ prispievajú k ich dosiahnutiu. Tam, kde sektor predloží návrhy alebo usmernenia intervenčných zásahov, ukáže prieskum 2010 konkrétny pokrok. V konkrétnom prípade samoregulačných opatrení výrobných odvetví bude musieť prieskum ukázať, ako sa plnia a aký majú účinok.